

Állami földprivatizáció – intézményesített földarbitrázs (2015-2016.)

II. Megyei zárójelentések

az állami földprivatizációs rendszer valós értékeléséhez

Csongrád megye

Időkeresztmetszet: 2016. szeptember 1.

Összeállította: Ángyán József¹

Készült: a Greenpeace Magyarország Egyesület támogatásával²

Mert: „Megismeritek az igazságot, és az igazság szabaddá tesz titeket!” (Jn. 8, 32.)

Ajánlás

Az állam tulajdonában lévő közös nemzeti földvagyonunk – a villámgyors lebonyolítás tényeiből következtethetően bizonyára hosszasan előkészített, majd 2015 nyarán, a „migrációs válság” árnyékában, hirtelen bejelentett – kiárusítását a kormányzat részéről sok valótlanítást és a közvéleményt félrevezető csúsztatást is tartalmazó propagandakampány kísérte. Arra az egyszerű kérdésre azonban, hogy miért is kell az állami földeket újra eladni, arra észérvek, értelmes magyarázatok alig születtek. Ahhoz, hogy a tényleges érdekeket, szándékokat és folyamatokat, a lépés valóságos – az egész társadalmat érintő – hatásait megértsük, érdemes a „Földet a gazdáknak!” program – 2015 novembere és 2016 júliusa között, három hullámban lebonyolított, majd 2016 őszén törvénnyel lezárt – árverési földértékelési eljárása tényadatait is elemezni.

Az első megyei mintaelemzést ezzel a szándékkal, 2016 áprilisában tettem közzé, majd a programzáró törvény megszületését követően elkezdtem a végleges, hivatalosan közzétett megyei árverési adatok több szempontú feldolgozását és a megyei zárójelentések összeállítását. Fejér, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Jász-Nagykun-Szolnok, Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest megye megyét követően jelen zárójelentés Csongrád megye állami földprivatizációs képét mutatja be, amely meghirdetett (14.670 ha) és elárverezett (12.098 ha) területeinek nagysága alapján a megyék rangsorában a felső középmezőnybe tartozik. Ezzel a sikeresen elárverezett összes terület (182.000 ha) több mint 54%-a (99.000 ha) adatainak feldolgozását elvégeztem. A többi megye adatait is elemezve reményeim szerint kirajzolható lesz az országos kép, ellenőrizhető, megerősíthető vagy cáfolható lesznek az állami földprivatizációs program kormányzati értékelésének állításai.

A rendszer megítéléséhez azonban Csongrád megye önmagában is jó mintául szolgálhat. Az elkelt megyei földterület pl. ugyan 277 nyertes árverezőhöz került, de annak mintegy 70%-át, több mint 8.300 hektárt 73 nyertes árverező tagja nevében mindössze 27 nagy – 100 ha fölötti területhez jutott – érdekltség szerezte meg. Az „átlagjavító” – 20 ha alatti területet szerző – 126 kisnyertes érdekltség, a nyertesek közel 60%-a eközben csupán a területek kevesebb mint 9%-ához, alig több mint 1.000 hektárhoz jutott. Ez a – kiválasztott keveseknek nagy, viszonylag sokaknak pedig igen kis területeket juttató, tudatosnak tűnő – rendszer olyan „családi léptékű” megyei átlag, 44 ha/nyertes kimutatását teszi lehetővé, amely alkalmas a közvélemény tökéletes megítélésére.

E megye adatai azt – a kormányzati propaganda „a föld azé a helyben élő földművesé legyen, aki azt megműveli” jelmondatával ellentétben – általános tendenciát is igazolják, hogy a helybeli gazdálkodó családok elől a földek többségét – Csongrád megye esetében mintegy 58%-át – külső, tőkeerős árverezők szerzik meg. Ráadásul az úgynevezett „helybeliek” között is szép számmal találunk olyan cégtulajdonosokat is, akik – a földforgalmi törvény abszurd szabályozása folytán, lakhelyüktől és foglalkozásuktól függetlenül – cégük székhelye jogán válhattak úgy „szerzőképes helyi földművesé”, hogy helyben akár sohasem jártak. Ezen túl az árverési nyertesek többsége, nemcsak hogy nem „helybeli”, hanem több mint 3.300 ha-t, a megyében elárverezett területek több mint 27%-át a kormányhatározatban rögzített 20 km-nél is nagyobb távolságban lakó, 38 nyertes licitáló szerezte meg.

A bérleti viszonyok elemzése itt is azt mutatja, hogy az elárverezett területek túlnyomó többsége – Csongrád megyében közel 90 %-a – az árverés idején 1-20 éves hátralevő futamidejű szerződéssel bérbe adott – azaz nem az állam, hanem a bérlők által művelt – terület. Irrelevánsok tehát azok a kijelentések, amelyek azzal próbálták indokolni a földvagyon eladását, hogy az állam annak rossz gazdája, az állami cégeket a management „szétlopja”. Ezen túl a földbérlet/földtulajdonos viszonyok vizsgálata olyan általános tendenciákat is jelez, amelyek itt is a föld- és birtokpolitika tudatos stratégiai, feudális klientúra-építő jellegét mutatják, ugyanaz a feudális vazallusrendszer figyelhető meg, mint más megyék földprivatizációs folyamataiban.

¹Ángyán József: a SZIE ny. egyetemi tanára, az MTA doktora, a volt Vidékfejlesztési Minisztérium egykori (2010-2012.) parlamenti államtitkára

²Külön köszönet Rodics Katalinnak, a program menedzseléséért és az elemzések nyilvánosságának megteremtéséért, Mészáros Norbertnek és Virág Zsuzsánának az adatok összegyűjtéséért, előrendezéséért és elemezhető formába hozásáért, továbbá Ács Sándornénak és Sárvári Attilának az elemzéshez nyújtott információikért, tanácsaikért és az elemzések közreadásáért. Hálas köszönet a „Kié legyen a föld?”, az „Átlátszó”, a „Greenfo” valamint az „Alfahír” portáloknak és a „Szabad Föld” lap online változatának, amelyek jelentéseimet teljes terjedelmükben közzéteszik, és mindazoknak, akik figyelem felhívással, kivonatos ismertetéssel, vagy másodközléssel segítik a „szemek nyitogatását”, az elemzéseimhez való hozzáférést a téma iránt érdeklődő, szélesebb közvélemény számára.

- A nagy bérlő „baráti” cégek esetében ugyanis itt is szembeűnő, általános jelenség, hogy meghirdetett területeik jelentős részét, akár egészét vezetőik és/vagy tulajdonosaik vásárolták fel. Más szavakkal e kormány-közeli cégek és magánszemélyek bérelt területeiből – nem ritkán a „baráti” bérlőkkel egyeztetve – jobbra azokat bocsátották árverésre, amelyeket azután a bérlők maguk vásároltak meg. Ráadásul a birtoktestek többsége esetében kikiáltási áron, licit és árverseny nélkül jutottak bérleményeik tulajdonjogához. Ezek a területek nagyrészt el is keltek. Jó megyei példa erre az Art-Farm Kft., melynek – a 2. Orbán kormánytól 2013-ban 20 évre előbb bérbe kapott, majd árverésre meghirdetett – 501 ha területére kizárólag maguk a családi cég társtulajdonos vezetői, a politika-közeli Besenczy Zoltán, Szarvas volt alpolgármestere (FIDESZ-MDF/Nemzeti Fórum) és nagyvállalkozó fia tettek a kikiáltási árral megegyező nyertes árajánlatot.
- A nagy bérlő „nem baráti” cégek esetében viszont a földeladás alapvető célja a bérelt területek olyan kormány-közeli – gyakorta nem mezőgazdasági területen mozgó – nagy, föld-spekuláns tőkeérdekeltségekhez juttatása lehetett, akik azután jelentősen megemelve a földbérleti díjakat leszorítják e cégeket a földről, majd esetleg fel is vásárolják azokat. De az európai földárbeli különbségek kiegyenlítésére alapuló közvetlen földspekuláció vélhető elősegítése, a földvagyon baráti érdekeltségekhez juttatása is tapintható célja az ilyen kizorító jellegű, átrendező állami földprivatizációnak. Jó megyei példa lehet erre a Hód-Mezőgazda Zrt., melynek Csongrád megyében bérelt és meghirdetett mintegy 2.900 ha állami területéből az árveréseken közel 2.500 ha – általában versenytársak, árlicit nélkül, többségében „kormány-közeli”, nem mezőgazdasági tevékenységű, spekulánsnak tűnő illetve stróman-gyanús – gazdára talált.

A mintegy 12.100 hektár elárverezett megyei területből több mint 7.700 hektár, azaz közel 64!%, egyébként is licitálás nélkül, kikiáltási áron, további 2.100 hektár (17%) pedig azt alig – kevesebb, mint 10 %-al – meghaladó áron, ráadásul a 10-35 mFt/ha európai földárak töredékéért, átlagosan 1,6 mFt/ha megfizetésével került az árverési nyertesekhez. E megye adatai is igazolják tehát, hogy azok a kormányzati állítások is hamisak, amelyek szerint „versenyben kialakult piaci áron” jutottak a nyertesek az állami földterületekhez. Valódi licitálás, árverseny a birtoktestek mindössze 7%-ának árverésén alakult csupán ki. Ez a helyzet vélhetően annak is tulajdonítható, hogy a területek több mint felét olyan nagy – 20-270! ha – méretű birtoktestek formájában hirdették meg, amelyeknek akár több százmillió forintos kikiáltási árával a valóban helyben élő, ténylegesen gazdálkodó családok bizonyosan nem rendelkeznek. Másrészt az egyébként is kiszolgáltatott helyzetű helyi gazdacsaládok – felmérve az erőviszonyokat – nem vették a bátorságot, hogy a politika-közeli, egymás közt a földeket vélhetően előre leosztó, egymásra nem licitáló „nagyurak” érdekeit keresztezve, ezzel még meglévő, saját gazdaságaikat is végveszélybe sodorva próbáljanak földhöz jutni.

A települések érdekérvényesítő képességében e megyében is jelentős eltérések mutatkoznak. Ezt az is jelzi, hogy az érintett 51 település közül 12 településen (a települések 24%-án) egyáltalán nem volt helybeli nyertes árverező, sőt a saját területüket is más településeken lakó árverezők szereztek meg. Ezen abszolút „vesztes települések” rangsora élén Baks és Óföldréak áll, amelyek területéből több mint 1.000! hektár állami terület került külső árverezők tulajdonába. A vesztes települések értékes területeit megszerző külső árverési nyertesek esetében ugyanakkor az ingatlanspekuláció gyanúja és lehetősége is gyakorta felmerül. (A vesztesek rangsora élére került Baks esetében például a külső árverési nyertesek között zömében szolgáltató, vendéglátó, építő, szerelő, iparos és kereskedő, ingatlanforgalmazó, üzemeltető és hasznosító, elektromos háztartási és telekommunikációs eszközforgalmazó, hulladékszállítási díjhátralék beszedő vagy éppen milliárdos gépjármű- és alkatrész-forgalmazó, FIDESZ-közeli nagyvállalkozó családok tagjait, illetve stróman-gyanús nyertes árverezőt is találunk.)

Vannak viszont erős érdekérvényesítő képességű, „nyertes települések”, amelyek pályázói nemcsak a saját lakóhelyük, de más települések területeihez is hozzájutottak. A sikeresen elárverezett megyei terület közel 46!%-át, több mint 5.500! hektárt beszédes módon két vezető FIDESZ-es politikus, Lázár János és Farkas Sándor szűkebb pátriája, Hódmezővásárhely (közel 3.300 ha) és Szentés (mintegy 2.250 ha) – részben az ő közvetlen rokoni illetve üzleti/baráti köreikhez tartozó – nyertes árverezői szereztek meg. Összességében 13 vezető település (köztük 9! város) nyertes árverezőihez került a megye dobra vert állami területeinek közel 9/10-e!

Egyébként az a megyei tapasztalás sem példátlan, hogy kormány-közeli rokoni, baráti, nagy gazdasági érdekkörök jutnak jelentős állami földterületekhez. Ennek megfelelően a megye nyertes érdekeltségei rangsorának élén a Pankotai Állami Gazdaság jogutóda, a Pankotai agrárholding vezetői és/vagy tulajdonosai – a milliárdos agrár-nagyvállalkozó, cégháló-tulajdonos, a zászlóshajó Zrt. – további 8 cégben érdekelt – vezérigazgatója, Földi János István és azonos lakcímu, üzlettárs családtagjai, valamint a holding több cégében is érdekelt további vezetők – alkotta érdekkör áll, 1.303! ha-al. A nagy nyertes érdekeltségek között találjuk továbbá pl. Lázár János rokonságát, édesapját, anyai nagybátyját, unokatestvérét és annak férjét (514 ha), vagy pl. Besenczy Zoltánt, Szarvas volt alpolgármesterét (FIDESZ-MDF/Nemzeti Fórum) és nagyvállalkozó fiát (501 ha). De ugyancsak itt szerepelnek pl. az önkormányzati közbeszerzéseken rendkívül sikeres hódmezővásárhelyi Búzahegy Kft. társtulajdonosai, Labozár

Erika és Maczelka János (497 ha), Magyar József, a kormány-(FIDESZ)-közeli multi-milliárdos nagyvállalkozó, a 100 leggazdagabb magyar egyike, a Hungerit Zrt. alapító elnök vezérigazgatója (196 ha) és Molnár Zoltán, a cég volt műszaki igazgatója (118 ha) is. De említhető pl. Szarvas Pál Géza Szentesi volt alpolgármestere, önkormányzati képviselő, a Szentesi Agrár Zrt. vezérigazgatója és családja (107 ha), vagy pl. Farkas Sándor országgyűlési képviselő üzlettárs felesége, Farkasné Márton Katalin (63 ha) is.

A nagy nyertesek között szép számmal találhatók nem mezőgazdasági foglalkozású – a kormányzati propaganda szóhasználatával mégis „helybeli földműves” minősítésű – árverési nyertesek is, mint például pedagógus (tanító), gyermek- és tankönyv-író, -kiadó és -forgalmazó (Földvári Erika Szegedről – 288 ha), vagy ingatlan-, elektromos háztartási- és telekommunikációs eszközforgalmazó kereskedők (Beslity István és fia Beslity Ákos Szegedről – 263 ha). De előfordulnak például vendéglátósok (Egyed Béla Csaba, Oswald Tamás és Szabó István, a Bütyök Csárda Kft. társtulajdonosai Hódmezővásárhelyről – 263 ha) éppen úgy, mint pl. szolgáltató, építő, szerelő, iparos és kereskedő nagyvállalkozók (Bartucz Tibor és Bátoriné Bartucz Mária, egy FIDESZ-közeli nagyvállalkozó család tagjai Kistelekről – 219 ha). Ám találunk rajtuk kívül is szép számmal mezőgazdasági előélettel vagy kapcsolatokkal nem rendelkező, stróman-gyanús illetve föld-spekulánsnak tűnő nyertes árverező „földműveseket”, „aranykalászos gazdákat” is. Milliárdos vagyonú nagyvállalkozókat, ingatlanforgalmazókat és befektetési tanácsadókat éppen úgy, mint az ipar, az informatika és számítástechnika, a reklámszakma, a (pl. temetkezési) szolgáltatások, a vendéglátás, a turizmus és a kereskedelem, különböző ágaiban tevékenykedőket, vagy éppen benzinkutasokat illetve a trafikpályázatok nyerteseit is. Sőt a nyertesek között zavarba ejtő módon felbukkannak egészen távoli – pl. humán (bölcészeti, jogi vagy éppen művészeti/táncművészeti) – területek „földműves” képviselői is.

A 120 oldalas – Csongrád megye hivatalosan közzétett állami földárverési adatait feldolgozó – privatizációs zárójelentés mindezeket és számos egyéb szempontot is részletesen elemez, igyekszik megmutatni a „Földet a gazdáknak!” program igazi arcát, és a teendőkre vonatkozó javaslatokat is megfogalmaz. Így hát a dokumentálás és „szemnyitogatás” szándékával, az igazság és a nyilvánosság erejében, valamint egy igazi nép- és vidékpárti fordulatban töretlenül bízva, szeretettel ajánlom e tényeken alapuló összeállításomat a bennünket körülvevő világ iránt érdeklődő kortársaimnak éppen úgy, mint okulásul gyerekeinknek és unokáinknak, a tetteinket megítélő utókornak.

Gödöllő, 2018. június 21.

Ángyán József